

فرایند اندیشه مطالعه و خواندن در گستره معنا بخشی به زندگی

دکتر احمد شعبانی^۱

shabania@edu.ui.ac.Ir

فاطمه نادری^۲

چکیده

موضوع مطالعه و خواندن در تاریخ مدنیت انسانی از دیرباز به منزله عنصری فرهنگی مطرح و محسوب شده است. هر چند انسان از دیرباز معنای زندگی را با متغیر مطالعه و خواندن در متون مورد کنجدکاوی قرار می‌داد، و برای این نیاز، منطق فرهنگی می‌آورد، لیکن دگرگونی و تغییرات فناوری و ملزمومات آن مطالعه و خواندن را در دوره معاصر مورد تحول قرار داد. از موارد تأثیرگذار در مطالعه و خواندن در قرن جدید، رسانه‌های نوی بود که قابلیت تعامل را تحقق بخشیده و لوازم جدیدی را در اختیار خواننده قرار می‌داد. در این مقاله به اندیشه چند تن از صاحبنظران این حوزه، چونان باتلر، لندهیر، کرایست، اهارا، ولیو توجه شده، تا آشکار گردد که چگونه مطالعه و خواندن معنای زندگی را از محمل اطلاعاتی برای خواننده آشکار می‌کند.

واژه‌های کلیدی: خواندن، رسانه چاپی، رسانه دیجیتالی، مطالعه.

مقدمه

چنانچه از منظر اجتماعی به فرایند دانش و علوم نگاه شود، در طول تمدن انسانی، اشتیاق برای گردآوری و سازماندهی پیشینه‌های موجود فرهنگی، یعنی بنای کتابخانه از نکات با اهمیت در زندگی مدنی تلقی شده است. در طول تاریخ کتابخانه‌ها برای جامعه محدود یا آزاد، همواره نقشی آموزشی ایفاء کرده‌اند. در ممالک متنوع این خدمات آموزشی، به نسبت اقشار باسوس در نوسان بوده، لیکن معیار حکومت‌ها بر اساس میزان سرمایه گذاری در این فرایند، به منظور بهره‌جویی از خدمات کتابخانه‌ای در چارچوب تسهیلات آموزشی تلقی شده است. در جوامع متنوع، آموزش در بین احاد اجتماعی چنان رایج است، و نیاز به کتابخانه‌های مناسب با هدف‌های کارکردی مختلف از حوزهٔ تعالی روح، و تفریح و تفنن، آن چنان در هم آمیخته، که احساس مذکور از نظر اجتماعی، فرهنگی و روانی امری بدیهی تلقی می‌شود. در کنار نهادهای آموزشی و پژوهشی که به صورت مستقیم در رابطه با جوامع است، نهادهای کمک آموزشی و اوقات فراغتی نیز چونان کتابخانه‌ها، موزه‌ها، مراکز فرهنگی، و سراهای هنری به منزله عناصر تأثیرگذار بر پیشرفت معنوی محسوب می‌شود. آن چنانچه در گستره زندگی انسانی، حکومت‌ها و دول، متعهد به تدارک و فراهم آوری خوراک، پوشان، و مسکن بوده، در باب آموزش و ارتقاء روحی و معنوی انسانی مسؤولیتی چشمگیر دارند. هر چند سطح آموزش، سواد، و حوزه‌های اقتصادی در ممالک مختلف متنوع است، لیکن انتظار دگرگونی در ابعاد حرکت‌های فرهنگی برای جوامع گوناگون بدیهی است، و دور از دسترس نمی‌باشد. یکی از متغیرهای موردنظر در این چرخه موضوع مطالعه و خواندن است که تا چه حد فایده عملی بر ذهن فرهنگ انسانی دارد، و شیوه‌های اجراء آن در ابعاد اجتماعی چیست، و چه معنابخشی آشکاری را بر زندگی انسانی هویدا می‌کند.

اهمیت و ضرورت مطالعه و خواندن

در تاریخ مدنیت، دستیابی به سرآغاز خواندن و مطالعه به منزله یک فرایند معمول برای پژوهشگران دشوار است، لیکن می‌توان دریافت که به جهت مواد ناچیز مدون، اصولاً مطالعه و خواندن به اقسام خاصی مرتبط بوده، و عامله جامعه در حرف و مشاغل گوناگون، از طریق شفاهی به انتقال دانش مبادرت کرده، به نحوی که تعالی روحی، معنوی و فرهنگی از طریق «شنیدن» مفهوم داشت. بر این مبنای گستره مفهوم مطالعه در معنابخشی زندگی به دوره‌ای مرتبط است که لوازم و ابزارهای این فرایند به مفهوم واقعی خود دست یافت، و در حقیقت آن حد و اندازه منابع چاپی در دسترس بود که واسپاری ماده خواندنی، امری عادی تلقی شود. به مرور مفهوم زندگی در فرایند مادی انسان، و در فهم اجتماعی، به قصد روابط و مناسبات بهتر، به سرمایه‌گذاری فرهنگی متنه شد، نقش آموزش و تبعات آن، مانند «خواندن» و «مطالعه» جنبه‌ای عمومی پیدا کرد، و در حقیقت به مسیری جهانی دست یافت. ترویج «مطالعه» و ترویج «خواندن» به نهادهایی واگذار شد که قصد داشتند سطوح و اهداف لذتی‌بخشی را در مفهوم این انگیزه انسانی پرورش داده، و تشویق به مطالعه و خواندن را بر مبنای ارزش‌های معنوی، اخلاقی، و زیباشناسی بنا کنند (موکهر جی، ۱۳۶۸).

خواندن به منزله عادتی عام تلقی می‌شود، عادتی برای اشتغال و حرفة روزمره، برای کسب فرهنگ، برای لذت جویی، برای خشنودی خاطر، و رفع حس کنجکاوی، لیکن به خواندن و مطالعه می‌توان از منظر اجبار و ماشینی نیز نگاه کرد. بر این مبنای چه تبلوری از دایره خواندن و مطالعه در روح تکوین و تکامل انسانی به منزله معنایی فراخ برای زندگی شغلی، خانوادگی، و اجتماعی می‌توان قائل شد؟ شاید بخشن اعظم مطالعه هر فرد، خودسرانه و خودبخودی باشد، باز هم می‌توان قشر گسترده‌ای را از انسان‌ها یافت که خواندن و مطالعه را به منظور انگیزه‌های روحی و احساسی جستجو می‌کنند. شیفتگی به خواندن و عادت به مطالعه، چهره‌ای از بالندگی را

در مفهوم زندگی فرامی‌خواند که می‌توان آن را به الذی نامحدود، برای کترل حالات نامطبوع روانی و اجتناب از مصایب و پرخاشگری‌های اجتماعی معنا کرد. هر چه خواندن و مطالعه، و هر اندازه عادت به تبعات و نتایج این دو متغیر در زندگی اجتماعی فرونی گیرد، کشش و جذابت دایرۀ فرهنگ مداران در حوزه اجتماعی افزایش یافته و ارزش‌های مداوم جدیدی در جوامع پدیدار می‌شود. این موضوع که خواندن و مطالعه در زندگی انسان‌ها نقشی مثبت ایفاء می‌کند، مورد اجماع تمامی جامعه شناسان، روانشناسان و کتابداران است، لیکن موضوع مورد مباحثه این مطلب است که چه فایده عملی از مطالعه بر ذهن انسان نقش خواهد بست؟

انسان به خواندن وابسته است، چون سعی دارد پیرامون خود را مورد شناسایی قرار دهد؛ زیرا مجلّ است که نیازهای اطلاعاتی خود را رفع کند؛ و کنجدکاو است تا عدم موفقیت‌های خود را از لابای اوراق کتاب جستجو کند. بدیهی است خواندن فردی دگرگونی‌هایی به دنبال دارد که مصاديق آن در جامعه لحاظ می‌شود: خواستهای نو، ارتباطات جدید، کندوکاو و کنجدکاوی‌های بدیع. فریبنده‌گی مظاهر در خلوت حریم خوانندگان به مرور جنبه‌های تفوق برانگیزی پیدا کرده، به نحوی که تحول و اصلاحات اجتماعی عمیقی به دنبال خواهد داشت. اگر چه پژوهش‌گران انواع مختلفی از خواندن را مورد شناسایی قرار داده، و نیازهای متفاوتی را برای خواندن بر شمرده‌اند، لیکن باید پذیرفت که به قول لندھیر خواندن با پیچیدگی تقسیم کار اجتماعی همبستگی مثبتی دارد، و معنابخشی خواندن و مطالعه در زندگی با این پیچیدگی ارتباطی مستقیم خواهد داشت. خواندن بر اساس سن، جنسیت، اشتغال، سطح تحصیلات، و پایگاه اجتماعی از مفاهیمی است که خواندن را برای انسان معنا می‌بخشد. احساس آرامش از خواندن معنایی کارکرده در جامعه حاصل کرده، به نحوی که نیاز و تفتن صورتی از این تحرک فردی است که به شکل و قالب اجتماعی ارتقاء می‌باید(همان).

باتلر، و دیدگاه مطالعه و خواندن در جنبه‌های نظری علم کتابداری (۱۹۳۳)

باتلر^۱ در رساله معروف خود موسوم به جنبه‌های نظری علم کتابداری بخش مهمی را به جنبه‌های روانی مطالعه تخصیص داده، و دلیل آن را فعالیت فکری در هیأت اجتماعی با تراکم فعالیت‌های ذهنی فعال افراد و نسل‌های پیشین قلمداد می‌کند. وی می‌گوید هر چند توده کتابها متشكل از یک پدیده مادی است که شبیه دستگاه عصبی برای حافظه اجتماعی می‌باشد، اما اجتماع مستقل از افراد تشکیل دهنده‌ای است که دارای هیچگونه ذهنیت واقعی نبوده، لیکن ممکن است از عاطفه اجتماعی، داوری اجتماعی، اراده اجتماعی و نیز روانشناسی اجتماعی برخوردار باشند، این پدیده‌ها به منزله تراکم‌هایی از فعالیت‌های ذهنی در افراد، قابل درک و فهم است. باتلر معنای فراگیری از راه مطالعه را یک فعالیت فکری دانسته، که به پیچیده‌ترین شکل روانی ظاهر می‌شود. بافت این فعالیت از اعمال متوازی ادراک حسی و بازتاب حافظه پدید آمده است. زنجیر مطالعه نمادهای خطی، واژه‌ها، ترکیبات دستوری، و اندیشه‌ها – جدا از قراردادهای گروهی معنایی ندارد. اما این قراردادها در فرهنگ امروزین انسان چنان به شدت توسعه یافته، که انسان باسواند با اندیشیدن به آنها، تصویر خود را در آینه متن مشاهده خواهد کرد.

رساله در تداوم از نقش مطالعه در گستره انسانی چنین یاد کرده است، که هیچ دانشی مادام که با یک عامل انفعالی تحریک نشود، نمی‌تواند تولید عمل کند. ترکیب علاقه و اراده را عموماً به عنوان انگیزه شخصی خوانده‌اند. طبیعی است که در فرایند انگیزه‌ها، مسائل فرعی چندی را می‌توان مشاهده کرد. انگیزه‌هایی که میل به شناخت زندگی را در بطن روحی انسان مورد توجه قرار می‌دهد، و معنا بخشی زندگی را برای فرد از مقوله لذت جویی تا تقلید ترجمان می‌کند. فراسوی شدت و قدرت کافی انگیزه مطالعه و علل تعیین کننده آن، چند گونه‌گونی میل به مطالعه مطرح است: عطش در کسب اطلاعات، درک زیبایی، و شبه تجربه.

در پایان باتلر می‌گوید: همه این انگیزه‌ها کاملاً عادی به نظر می‌آیند، به هر تقدیر، هر یک از آنها ممکن است در قوه ذهنی غیر متعادل به صورتی غیرعادی آشکار گردد و در خصوصیت ناسالم ذهن سهیم شود، اما احتمالاً هیچ انگیزه واحدی پیوسته پایدار نخواهد ماند. گاه خواننده‌ای به آسانی از یک انگیزه به انگیزه دیگر می‌لغزد. در واقع کاملاً قابل تصور است که او در یک نشست، حیطه کامل انگیزه‌ها را سیر کند؛ مثلاً با میل ساده برای پر کردن ساعات بیکاری خواندن را آغاز کند. بعد متوجه شود آنچه که می‌خواند به او تسکین خیال می‌دهد و آنگاه به وضوح لدت آور می‌شود و سرانجام دریابد که با کوششی آگاهانه در پی آن است که معرفت باثباتی را کسب کند (باتلر، ۱۳۸۲).

لندهیر، و دیدگاه مطالعه و خواندن در ساختارهای اجتماعی کتابخانه (۱۹۵۷)

هر چند مفهوم زندگی به انگیزه‌های گوناگون برای کسب خشنودی و احساس رضایتبخش تلقی شود، تنش‌های احساسی در جوامع پیچیده و پویا، با دگرگونی‌های سریع همراه خواهد شد. چنانچه خواندن و مطالعه برای کسب پایگاه اجتماعی ضروری است، برای آرامش اعصاب و تقویت روحی نیز لازم است.

لندهیر^۱ مطالعه را در چهار مقوله برای زندگی اجتماعی و انسانی رده‌بندی کرده است: خواندن دلخواهانه، خواندن فرهنگی، خواندن دستاوردي، و خواندن جبرانی. لندهیر برای هر یک از موارد مذکور نیازهای روحی و عاطفی را مورد تأکید قرار می‌دهد. نوشه‌های دلخواهانه از نیاز به بیانی روحی و عاطفی سرچشم می‌گرفته و ثمرة تجربه هنری و فکری نویسنده است. مطالعه چنین نوشه‌هایی بر احساس خواننده اثر گذاشته تا عقل وی. این حقیقت که کتابهای مقدس و کتابهای مربوط به ادیان جهان بیش از هر کتابی چاپ و مورد استفاده قرار می‌گیرد، این مسئله را نشان می‌دهد که مردم از این نوشه‌ها الهام می‌جویند.

انگیزه مطالعه فرهنگی از نظر لنهیر، در میل به بزرگ نمایی پایگاه شخصی ریشه دارد. این گونه مطالعه، اصولاً فردگرایانه بوده و پیش فرض آن دara بودن سطح معینی از پیشرفت فکری خواننده است که برای کسب دانش باخاطر دانش، گسترش بینش و ادراک و تکامل حس داوری اخلاقی، زیبایی شناختی، و سیاسی فردی به توسط خوانندگان صورت می‌گیرد.

خواندن دستاوردی با نیازی فرعی و غیرمستقیم رابطه دارد تا نیازی مستقیم. استفاده از مواد در دوران تحصیل دبیرستانی و دانشگاهی به منظور دگرگونی در پایگاه اجتماعی و بهره‌جویی از دانش به منظور هدف ترقی و رونق در زندگی از ارکان این قبیل گونه‌های مطالعه است. این گونه خواندن، رونق بخش مطالعه و پژوهش جوانانی است که خواهان موفقیت در زندگی و آرزومند تشخّص اجتماعی هستند.

در نهایت، تعیین انگیزه خواندن جبرانی که به نقش تفنتی مربوط است. تنش‌های زندگی نیاز به آرامش روحی دارد که مطالعه تفنتی به سادگی آن را فراهم می‌کند. ملالت کار روزانه و تأثیر آن بر روح و روان به مرور جسم را فرسوده کرده، و این گونه خواندن برای انسانی که در جامعه‌ای پیچیده زندگی می‌کند، منظری از آرامش خاطر بنا می‌کند (موکهرجی، ۱۳۶۸).

کرایست، دیدگاه مطالعه و خواندن در مبانی فلسفه کتابداری آموزشی (۱۹۷۲)

هر چند مباحثه کرایست^۱ به مبانی فلسفه کتابداری آموزشی در نیمه دوم قرن بیستم ربط دارد، لیکن فصل دهم موسوم به «روانشناسی مطالعه مستقل کتابخانه‌ای» که به منظور ممارست دانشجو در استقلال عمل آموزشی به تحریر آمده، نمادی از اهمیت مطالعه را در حوزه‌های آموزشی بیان می‌کند. بخشی که از منظر لنهیر به خواندن دستاوردی متناسب است، و شافر^۲ معتقد است که شاید بیشتر مطالعه شاگردان صرفاً از میل به کسب پایگاه در برابر همکلاسان، آموزشگر یا والدین

¹ - Christ
² - Shaffer

و دوستان ریشه دارد (موکهرجی، ۱۳۶۸) کرایست به این قول از کتاب ساموئل بسکین^۱ تکیه دارد که «روشهای یادگیری متمرکز بر دانشجو، شامل روشهای گوناگون مطالعه مستقل، دستاوردهای عظیم‌تری از لحاظ بینش و پرورش استعدادهای مشکل گشا به بار می‌آورد و در مقام مقایسه با روشهای متمرکز بر مدرس، دگرگونی‌های نگرشی بیشتری به دست می‌دهد.» سپس به نقل از ویلیام الکساندر به این نتیجه‌گیری دست یافت که دانشجو در مطالعه باید از سوی «دیگر هدایتی» به جهت «خودهدایتی» سوق داده شود. مفهوم مطالعه مستقل مبتنی بر تحقق اعتباریابی سرشناس پژوهشی آموزش عالی است، فرایندی که فنون آموزشی را توسعه بخشیده، لیکن از تشکیلات محدودتر و نظامی غیررسمی بهره می‌جوید. به روایت بسکین در مطالعه مستقل، عادات انضباط ذهن به توسط دانشجو پرورش داده شده، ضمن آنکه دانشجو باید مطالعه سریع، کامل و انتقادی را بیاموزد. زیرا اغلب به جای آنکه کتابهای درسی خوانده شود، و جزووات مطالعه گردد، به مطالعه کتابها و نسخ اصیل مبادرت می‌شود، و بر این مبنای اینکه لندھیر مطالعه برای آموزش دانشگاهی را مطالعه دستاوردي خوانده است (کرایست، ۱۳۶۶).

اهارا، و دیدگاه مطالعه و خواندن در «به سوی گونه شناسی اهداف خواندن» (۱۹۹۶)

تغییرات چشمگیر فناوری در اواخر قرن بیستم و تأثیر آن بر حوزه صنعت، کشاورزی و خدمات موجب شد نوع نگرش و شیوه تعلیم و تربیت نیز دگرگون شود. این تغییرات بینش از هر حوزه در آموزش و پرورش، و گونه ارتباطات مؤثر واقع شد، و بدیهی است که نگاه به مفاهیم زندگی و از آن قسم مطالعه و خواندن نیز با معنای نوینی تظاهر نماید. اهارا در گزارش طویلی که از خواندن تهیه نموده به عواملی چونان فضای مجازی و جامعه اطلاعاتی اشاره کرده و می‌گوید: افراد به روش‌های مختلف و بر اساس اهداف خود با مدارک تعامل می‌کنند. دریافت این روش‌های مختلف برای تشخیص این زمینه که مدارک کاغذی و دیجیتالی چگونه تعاملات مذکور

را پشتیبانی کرده، حائز اهمیت است. برای دستیابی به این درک از خواندن، تشخیص این موضوع که خواندن یک فعالیت یگانه و واحد نیست، بلکه می‌تواند اشکال متفاوتی اخذ کند، مهم است. خوانندگان ماهر از استراتژی‌های مختلف خواندن آگاهی داشته و در موقعیت‌های مختلف برای اهداف گوناگون از آن بهره می‌جویند. اهارا دریافت معنا را در یک متن، و چند متن متفاوت قلمداد کرده، و آنها را به انواعی از قبیل خواندن درکی^۱، اندیشمندانه، سطحی، خطی و غیرخطی^۲ و یکباره تقسیم می‌نماید. علاوه بر انواع روش‌های خواندن، فعالیت‌های مختلفی برای پشتیبانی از خواندن از منظر ناقد مزبور فراهم است، وی این فعالیت‌ها را همزمان با فرایند خواندن دانسته و مکمل خواندن تلقی کرده به نحوی که معتقد است روش خواندن و پردازش اطلاعات را تغییر می‌دهد، از آن جمله است خط کشیدن، یادداشت برداری، رئوس مطالب را نوشتن، و شبکه‌ای کردن متن بین موضوعات (اوهارا، ۱۹۹۶).

موضوعات مقاله اهارا به آن قسم و به آن حد جذاب است که شیوه مطالعه و خواندن در دنیای مجازی را طراحی نموده و فرایند واکنشی را از دریافت معنای زندگی نشان می‌دهد، دورانی که اطلاعات به حد جنون آمیز تزايد یافته و به نحو هراس انگیزی پیرامون انسان را فرا گرفته است.

لیو، و دیدگاه مطالعه و خواندن در «رفتار مطالعه در محیط دیجیتالی: تغییر در رفتار مطالعه در طول ده سال گذشته» (۲۰۰۵)

ظهور رسانه‌های دیجیتالی و رشد مجموعه مدارک دیجیتالی تأثیری شگرف بر مطالعه داشته است. بیان شده که توسعه کتابخانه‌های دیجیتالی در گرایش عمومی به سوی مطالعه سطحی‌تر، از هم گسیخته‌تر و کم تمرکزتر نقش دارد (Levy, 1996) به نقل از لیو). بر این قرار لیو از استادان

¹-Receptive reading
²- Serial/ Non serial reading

صاحب نام در عرصه موضوعات مطالعه و خواندن، در تحریر پژوهش خویش سعی دارد تا تغییر رفتار مطالعه را در محیط دیجیتال مورد ارزیابی قرار دهد. همو اعتقداد دارد که تأثیر رسانه‌های دیجیتالی بر خواندن، موضوع بررسی‌های تجربی و نظری پژوهشگران رشته‌های گوناگون بوده است که روانشناسی، علوم رایانه، علوم تربیتی، مطالعات سوادآموزی، و کتابداری و اطلاع رسانی از آن جمله‌اند. هر رشته‌ای کانون توجه و روش‌شناسی منحصر به فرد تحقیقاتی خود را توسعه داده است، بر این اساس گذار از چاپ به رایانه نه به معنای پایان سواد، بلکه به معنای پایان دوره سواد چاپی است، زیرا فناوری الکترونیکی نوع جدیدی از کتاب و روش جدیدی برای نوشت و خواندن را عرضه می‌کند.

لیو در باب تفکر مجدد به مطالعه و خواندن می‌افزاید: رسانه‌های دیجیتالی در این گذار متحولانه سهم اساسی دارند. این رسانه‌ها پاره‌ای مزایای قدرتمند که به صورت سنتی در محیط چاپی موجود نبوده، ارائه می‌کنند، از آن جمله است: قابلیت تعامل، غیرخطی بودن، دسترسی فوری به اطلاعات، همگرایی متن و تصویر، شنیداری- دیداری بودن متن ارائه شده.

لیو از پژوهش خویش چنین استنتاج نموده است که در محیط رو به دیجیتالی شدن، خوانندگان به تدریج، رفتار مطالعه را از روی صفحه نمایشگر و استفاده فراینده از انواع راهبردها (مثل مرور کردن، تشخیص کلید واژه‌ای) برای غلبه بر محیط سرشار اطلاعاتی در خود ایجاد می‌کنند. از سوی دیگر، خوانندگان به استفاده از رسانه‌های چاپی برای فعالیت‌های عمده مطالعاتی خود، به ویژه خواندن عمیق ادامه می‌دهند. خواندن عمیق معمولاً مستلزم یادداشت برداری و پررنگ کردن متن است. ترجیح افراد به استفاده از رسانه کاغذ به عنوان رسانه خواندن (مخصوصاً خواندن عمیق) به این اشاره دارد که محو کاغذ در عصر دیجیتالی، نامحتمل است. در عصر دیجیتالی، چاپ کردن برای خواندن، همچنان یکی از محرکه‌های اصلی برای افزایش مصرف کاغذ خواهد بود. تعدادی از ابزارهای خواندن دیجیتالی برای پشتیبانی خواندن کارآمد

مدارک الکترونیکی طراحی شده‌اند. تلاش‌های تحقیقاتی آینده را می‌توان بر افزایش مستمر توجه به خواندن در محیط دیجیتالی متمرکز کرد (لیو، ۱۳۸۶).

دیدگاه‌های لیو در مقالات چندی به زبان انگلیسی در خصوص خواندن و مطالعه موجود است که فرصت ویژه‌ای را در باب تجزیه و تحلیل نظری می‌طلبد (لیو، ۲۰۰۶؛ استورک، ۲۰۰۰).

نتیجه‌گیری

از آن دوره که گانیه از تحقیقات یادگیری در آموزشگاه دست کشید و به کاربردهای آموزشی آن پرداخت، و سعی کرد روانشناسی کاربردی را در یادگیری مداخله دهد، تا به امروز که وضعیت مطالعه و خواندن به جهات محمول اطلاعاتی جنبه‌های نوی پیدا کرده، دیدگاه‌های متفاوتی از فراگیری معنای زندگی در رویارویی با متن حاصل شده است. روش‌های مطالعه به گونه‌های مختلفی پدید آمده، و طبیعی است که انتخاب روش‌های مزبور بستگی به عادت و ویژگی‌های فردی دارد. در مجموع، از نقطه نظر و دیدگاه دانشمندان قرن گذشته تا دوره حاضر می‌توان موضوع محیط مطالعه را در درک و فهم متن و دستیابی به معنای زندگی، همراه با محمول‌های اطلاعاتی در دوران فناوری اطلاعاتی به منزله مهمترین عنصر در دریافت متن تصور کرد، لیکن آن چنانکه تحقیقات جدید نشان می‌دهد آیا پاسخی برای این سؤال وجود دارد که انعکاس جهانی ناشی از تأثیر رسانه‌های دیجیتالی بر خواندن در فرهنگ‌های گوناگون به چه شکلی ظاهر می‌شود. تحقیقات آینده، با بررسی مسائل رفتاری در محیط دیجیتالی در بافت‌های فرهنگی، گستره خواندن و مطالعه را در چنین محیط‌هایی توسعه خواهد داد، و به واقع اندیشه‌های مطالعه و خواندن را از دوران باتلر، لندهیر، و کرایست توسعه بخشیده و تکمیل خواهد کرد.

منابع

باتلر، پی یرس (۱۳۸۲). جنبه‌های نظری علم کتابداری. ترجمه هوشنگ ابرامی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

کرایست، جان (۱۳۶۵). مبانی فلسفه کتابداری آموزشی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی.

لیو، زایمینگ (۱۳۸۶). «رفتار مطالعه در محیط دیجیتالی: تغییر در رفتار مطالعه در طول ۱۰ سال گذشته» ترجمه رضا رجاعی بگلو. در *فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات*. دوره ۲۲، شماره ۳، ص. ۸۹-۱۱۰.

مشخصات اصل مقاله به قرار ذیل است:

Liu, z.(2005),"Reading behavior in the digital environment: changes in reading behavior over past ten years" *Journal of Documentation* , vol.61, No.6,pp.700-712.

موکهرجی، ا.ک. (۱۳۸۶). تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی.

O,Hara, Kenton (1996). Towards a typology of reading Goals. Cambridge: Rank Xerox Research Center (Technical Report)

Liu,z.(2006)," print VS. electronic resourccs: a study of user perceptions, preferences and use. *Information processing and management*. Vol. 42, NO.2, pp.583-592.

Liu,z. and stork , D.(2000)," Is Paperless really more? Rethinking the role of paper in the digital age". *Communications of the ACM*, Vol .43, No. 11, pp.94-97.

